

СЕМАНТИКО-ФУНКЦІОНАЛЬНІ І ФОРМАЛЬНО-СИНТАКСИЧНІ ПАРАМЕТРИ ДІЄПРИСЛІВНИКІВ У СТРУКТУРІ РЕЧЕННЯ

У статті уточнено граматичний статус дієприслівника, виявлено валентнісні ознаки дієприслівника як другорядного предиката. Досліджено особливості формально-синтаксичної організації та параметрів функціонування дієприслівників у структурі простого ускладненого речення.

Ключові слова: дієприслівник, валентнісні ознаки дієприслівника, напівпредикатні дієприслівники, семантико-синтаксичні відношення, атрибутивна парадигма дієприслівника.

При вирішенні питання про сутність категоріального значення дієприслівника українські мовознавці виходять з факту, він є віддієслівним утворенням, але при цьому надають йому більше дієслівних чи прислівникових ознак. У зв'язку з цим спостерігається подвійне трактування дієприслівника як лексико-граматичної категорії: то як форми дієслова, то як прислівника дієслівного походження.

Уперше дієприслівник як придієслівну категорію виокремив М. Смотрицький, підкресливши придієслівно-обставинну роль у реченні. З виходом у світ "Граматики словенския правилое синтагма" [1619] М. Смотрицького категорія дієприслівників (морфологічних прислівників) зайняла відповідне місце в граматиках і стала досліджуватись як граматичне явище. У сучасних працях дієприслівники, як правило, вважаються проміжною або "гібридною" між дієсловом і прислівником групою. Відповідно до такого визначення з'ясовуються й функції дієприслівників. Вони розглядаються як дієслівні форми з обставинною функцією. Спільні з прислівниками зовнішні ознаки – це незмінність, прилягання як форма граматичного зв'язку і в ряді випадків – обставинна функція. Традиційно дієприслівник включають до парадигми дієслова як утворення, що має морфологічні ознаки цієї частини мови (суфікс основи, здатність виражати категорії виду й часу) і вступає в подібні синтаксичні зв'язки з іншими словами. Порівняйте: "Дієприслівником називається незмінна дієслівна форма, яка позначає дію або стан як ознаку іншої дії або стану, зберігаючи дієслівні морфологічні категорії виду і часу" [10, с. 445]; "Дієприслівник – засіб додаткової характеристики дії чи певного стану завдяки вказівці на іншу динамічну ознаку..." [8, с. 158]; "Дієприслівник сполучає в собі значення дієслова, бо він називає дію і має дієслівні категорії виду і часу, перехідності/неперехідності, та значення прислівника..." [3, с. 179]. Дієприслівник "виявляє себе на основі різнопланових морфологічних ознак: незмінності й зумовленої нею здатності приєднуватися до інших слів зв'язком прилягання у ролі обставин (ознаки прислівника) і здатності виражати дієві значення в категоріях виду і часу та приєднувати до себе зв'язком керування відмінкові форми іменних слів або інших слів зв'язком керування (дієслівні ознаки) [7, с. 90-91].

У сучасній українській лінгвістиці спростовано думку про наявність у дієприслівника категорії часу [1, с. 207-211; 2, с. 320-322]. Так, І.Р. Вихованець аргументовано доводить, що в дієприслівників нейтралізовано часові значення вихідного дієслова: "Форми дієприслівника утворюються від форм теперішнього часу і минулого часу чоловічого роду однини, вони співвідносні з цими часовими формами, проте не виражають значень теперішнього і минулого часу. Що стосується значення майбутнього часу, то вони не тільки не виражають його, але й не передають часової співвідносності з дієслівними формами майбутнього часу, тобто не утворюються від дієслівних форм майбутнього часу" [1, с. 208]. "Якщо часове значення дієслів встановлюється щодо моменту мовлення, то дієприслівники вказують тільки на часову співвіднесеність, а не на пряме значення часу", стверджує К.Г. Городенська [2, с. 321]. І.Р. Вихованець уточнює вихідну форму для обох форм дієприслівників, а саме: дієприслівники утворюються не тільки від третьої особи множини основи теперішнього часу, а від будь-якої особової форми: *Я майструю і одержую задоволення* → *Майструючи, я одержую задоволення; Ти майструєш і одержуєш задоволення* → *Майструючи, ти одержуєш задоволення; Він майструє і одержує задоволення* → *Майструючи, він одержує задоволення; Ми майструємо і одержуємо задоволення* → *Майструючи, ми одержуємо задоволення; Я сиджу в кімнаті і читаю книжку* → *Сидячи в кімнаті, я читаю книжку; Ти сидиш в кімнаті і читаєш книжку* → *Сидячи в кімнаті, ти читаєш книжку; Він сидить в кімнаті і читає книжку* → *Сидячи в кімнаті, він читає книжку; Ми сидимо в кімнаті і читаємо книжку* → *Сидячи в кімнаті, ми читаємо книжку.*

Помилковим є твердження про те, що дієприслівники, які співвідносяться з формою минулого часу, утворюються за допомогою суфікса **-вши** та його варіанта **-ши** від основи інфінітива, адже вони утворюються за допомогою суфікса **-ши**, що приєднується до форми чоловічого роду однини минулого часу [96, с. 208]: *біг* → *бігши*, *ліг* → *лігши*, *сидів* → *сидівши*, *читав* → *читавши*.

Оскільки дієприслівник вказує лише на часову співвіднесеність, то його часове значення залежить від синтаксичного контексту. Дієприслівники виражають темпоральне значення стосовно дії основного предиката, вираженого дієсловом. Отож, з дієслівним предикатом дієприслівники пов'язані граматично й семантично, однак вони поєднані з ним не прислівником, а детермінантним зв'язком, тобто стосуються підметово-присудкової основи речення в цілому, деколи набуваючи часового значення опорного дієслова, наприклад: *Оцінюючи майстерність митців, журі хвилюється*; *Оцінюючи майстерність митців, журі хвилювалося*; *Оцінюючи майстерність митців, журі хвилюватиметься*. Таким чином, під впливом часового значення дієслова одна й та ж форма дієприслівника виражає значення теперішнього, минулого або майбутнього часу, а це свідчить, що дієприслівникові не властива морфологічна категорія часу дієслова.

Обставинні значення одночасності, часової попередності та часової наступності дієприслівників залежать від співвідношень видових форм основного дієслова і дієприслівників, а саме: 1) дієприслівники, утворені від дієслівних форм теперішнього часу і семантично пов'язані з дієсловами недоконаного виду, передають насамперед значення одночасності, наприклад: *І мати, сидячи на призьбі, Вже не вичікують мене* (С. Маланюк); *Галасує від болю дерево, Піднімаючись димом до хмар* (В. Симоненко); 2) дієприслівники, утворені від форм чоловічого роду однини минулого часу доконаного виду, найчастіше виражають релятивне значення попередності, хоч можуть виражати також значення одночасності та наступності, наприклад: *Трепетно розкрив альбом, взяв олівець і, сівши по-козацьки, став малювати* (В. Шевчук); *Піднявши запаленого сірника, він вийшов на середину хати і засвітив каганець...* (Я. Гоян); *Уже не здивувався, й утретє побачивши того-таки пана* (В. Шевчук). Отож, внаслідок взаємовідношень дієслів і дієприслівників утворилося обставинне (прислівникове) релятивне значення часу, що ґрунтується на семантиці відношень. Воно унеможливує виміри одночасності/ різночасності (часової попередності й часової наступності). Це є типово прислівниковою темпоральною семантикою [1, с. 208-209; 2, с. 321-322].

На семантиці взаємовідношень дієслів і дієприслівників ґрунтується також прислівникові значення способу дії, наприклад: *Річка тут розбивалася на кілька рукавів і **плинула** урочисто й тихо, **відбиваючи** в собі могутні дуби й верби на берегах...* (І. Багрянний). Зміст дієприслівника *відбиваючи* полягає у вираженні ознаки процесу *плинула*, а саме способу його здійснення, тобто дієприслівник виражає не іншу дію суб'єкта, а ознаку за відношенням до неї.

Дієприслівники вживаються і для вираження інших власне прислівникових значень, зокрема причини, умови, мети, допустовості, наприклад: *Тягнеться він тихо-помалу, **не маючи** змоги **остатись*** (П. Мирний); ***Не спитавши** броду, не лізь у воду* (Нар. тв.); *Начеб невинно збрехав, **не поїхавши** в село до Марії* (В. Яворівський); ***Не питавши** прямо, вивідала у парубка все* (Марко Вовчок).

З іменником дієприслівник зв'язку не має, тому позбавлений і відповідного граматичного оформлення, яке реалізує такий зв'язок. Ознака ознаки чи обставина в українській мові передаються прислівником через прилягання його до виразника ознаки – дієслова чи прикметника. Формального вираження це не має, зв'язок прислівника тільки змістовий. Відсутністю потреби зумовлені й відсутність спеціальних морфологічно виражених граматичних категорій і підпорядкування їх категоріям пояснюваного слова, адже прислівник має невідмінювану форму. Прислівниковими показниками характеризується й дієприслівник – і з боку значення, способу передачі його, і з боку особливостей морфологічних, зокрема граматичного оформлення, наприклад: *Мати оповідали, **передихаючи*** (Б.Харчук); *А вони, **жартуючи**, в удаванім страху **округлюючи** очі, фантазували пошепки, **попирскуючи** в кулаки...* (Ю.Мушкетик); *Ти **стойи**, **небагата й непишна, **виглядаючи** з саду в дуг*** (В.Симоненко).

Крім категорії виду (*майструю – **майструючи**, змайстрував – **змайструвавши***; *сиджу – **сидячи**, сів – **сівши***), у дієприслівника повністю нівельовані морфологічні категорії дієслова, зокрема способу, особи, числа і роду. Категорія виду належить до категорій транспозиційної природи, тому вона може транспонуватися в кожную частину мови, наприклад: *читаю – **читання**, читаний, читаючи*. “Збереження значення виду можна пояснити тим, що воно не пов'язане з

оформленням граматичного функціонування слова в реченні відносно інших слів, а тільки модифікує семантику слова. Модифікація семантики в основному зберігається у дієприслівникові, хоча й набуває особливих відтінків у значенні, і не перешкоджає йому виконувати типові для нього функції” [6, с. 403]. Отож, категорія виду як єдина дієслівна категорія, властива дієприслівникам, не може відігравати визначальної ролі у віднесенні їх до класу дієслів. Втрата дієприслівником майже всіх дієслівних категорій вказує на його прислівниковість. Це свідчить про те, що із суто морфологічного погляду дієприслівник являє собою невідмінювану форму, яка відірвалася від парадигми дієслова і входить до складу прислівників, тобто його слід кваліфікувати як віддієслівний прислівник, у якого збережена лише невизначальна дієслівна категорія виду [1, с. 211; 92, с. 322].

Для валентності дієприслівника властивим є збереження деяких вихідних, притаманних дієслівній базі, семантико-синтаксичних позицій, зокрема позиції об’єкта, адресата, знаряддя, локатива, наприклад: *Цілий день я броджу марно, **Не зустрівши очей твоїх**...* (О. Теліга); *Даруючи батькам квіти, не забувайте про синівську любов до них; Тут дзвенить обітницею колос, **Під косою схиляючись ниць**”* (Є. Маланюк); *І від сонця цілком бронзові, **заблукавши в зелену тінь**, Ми звірялись собі в любові...* (О. Теліга). Дієприслівник втратив найважливішу, зумовлену семантикою дієслова, суб’єктну іменникову позицію, що також свідчить про його прислівникову природу, наприклад: *Коли людина творчо **працює**, вона досягає мети → **Працюючи** творчо, людина досягає мети; Коли **студенти** добре **навчаються**, вони успішно складають екзамени → **Навчаючись** добре, студенти успішно складають екзамени.* Проте йому не властива повна прислівникова семантико-синтаксична ізольованість, оскільки він зберігає решту валентного оточення вихідного дієслова, тобто поєднується з непередкатними іменниками, зумовленими валентністю цього дієслова.

Тільки в окремих дієприслівників (*лежачи, літаючи, сидячи, співаючи, стоячи* тощо) ознаки дієслова можуть нейтралізуватися, що зумовлює набуття ними статусу прислівників семантичного, завершального, ступеня адвербіалізації. У них повністю втрачена здатність керувати залежними іменниковими словами, унаслідок чого такі дієприслівники потрапляють у синтагматичний зв’язок з іншим дієсловом і стають виразниками ознаки ознак, наприклад: *Співають **іду**чи дівчата...* (Т. Шевченко); *Хоч сядь та плач, хоч **стоячи** кричи – не pomoже* (Нар. тв.); *Прошу вибачити за **неможливий** почерк. Інакше не можу написати, бо пишу **лежачи*** (Леся Українка).

Отже, за синтаксичними й морфологічними ознаками дієприслівник – це віддієслівний прислівник, що вживається в позиції детермінантного другорядного члена та виявляє морфологічну безкатегорійність і невідмінюваність.

Дієприслівники є віддієслівними прислівниками двох ступенів адвербіалізації – морфологічного та семантичного. Основу становлять дієприслівники морфологічного ступеня адвербіалізації. Це невідмінювані одиниці, оформлені за допомогою словотворчого суфікса, який нейтралізував майже всі (крім категорії виду) дієслівні морфологічні категорії (часу, способу, а також особи, числа та роду). Дієприслівники (морфологічні прислівники) передають ті семантико-синтаксичні відношення, якими пов’язується вихідна підрядна детермінантна (обставинна) частина з головною, тобто виражають різні обставинні значення, зокрема темпоральні, допустовості, причини, мети. Дієприслівники семантичного ступеня адвербіалізації сучасній українській мові майже не властиві.

Визначення дієприслівника як прислівника дієслівного походження дає поштовх до іншого погляду на його функціональну специфіку.

Центральною величиною семантико-синтаксичної системи дієприслівника виступають напівпредикатні дієприслівники. Напівпредикатні дієприслівники, функціонуючи у реченнєвій конструкції, супроводжують основний предикат речення й виражають значення попередності, одночасності або наступності додаткової дії щодо центральної дії предиката, наприклад: *Підуть дощі, **оживляючи** вологою поля* (О. Довженко) = *дощі підуть + дощі оживлять вологою поля.* Серед такого типу дієприслівників виділяємо кілька груп грамам:

а) грамами попередності, що визначають супровідну дію дієприслівникового напівпредиката, яка передувала дії основного предиката речення, наприклад: ***Поставивши** відро на землю, хвилинку стояла нерухомо* (М. Коцюбинський); *І **щасливий** той, хто, **винісши** народне горе, і **попрацювавши** немало, і немало **проливши** крові на полях битв, може потім уже сказати собі і світу, що в найстрашнішу годину не було у нього зерна неправди за душею* (О. Довженко);

Завернувши коні од самого перестоялого озера пізнього проса, підійшов до кручі, поглянув у далечінь (М. Стельмах); *Ах, це десь весна танцює, розтопивши білу кригу* (П. Тичина).

б) грамеми одночасності, що виражають одночасність супровідної дії з дією основного предиката, наприклад: *... у долині три коні паслося вороних і два товариша дожидали, палючи люльки...* (Марко Вовчок); *Я їй справді ж бо, на крилах мрії ніжної гойдавшись, злітав аж ген туди, звідкіль мені земля була – як на долоні* (П. Тичина); *Остан ішов навпростець, минаючи вузькі, криві стежки, потоптані товаром і пастухами* (М. Коцюбинський); *Так він, жалкуючи свого дитяти, нізащо не хотів узяти другу жінку* (Г. Квітка-Основ'яненко).

в) грамеми наступності, що репрезентують дію, яка протікає в часі після дії головного предиката, наприклад: *– Моя ти лебідочко! – подумавши, сказала Сеня й вийшла, гримнувши дверима* (Ю. Федькович); *Марта одвернулася і вийшла, замкнувши з силою двері* (Б. Лепкий); *Постоявши деякий час біля машини, хлопець заліз на сидіння, міцно прикривши за собою дверцята* (О. Гончар).

Такі часові характеристики дієприслівника не є їх внутрішніми морфологічними характеристиками, а перебувають у зовнішньому оточенні й виявляються лише через зв'язок із основним предикатом.

Речення з дієприслівниковим компонентом у функції напівпредиката з формально-граматичного боку – прості, оскільки становлять структурну схему основного складу речення, ускладнену дієприслівниковою конструкцією. Напівпредикатність дієприслівника є залежною і не сприймається поза основною лінією речення, наприклад: *Одягнувши хутко шерстяного платка з польовими чічками-квітками поверх білої, вишиваної на підоліччі і зап'ясниках сорочки, Марійка зібралася в дорогу* (М. Старицький).

Із семантичного погляду речення з напівпредикатними дієприслівниковими конструкціями – складні (неелементарні). Адже з точки зору об'єктивного змісту в ускладненому реченні є ще одна додаткова номінація реальної дійсності, яка виражена дієприслівником і залежними від нього словами, а також семантико-синтаксичні відношення, що встановлюються між основною та додатковою номінаціями. У семантико-синтаксичній структурі таких реченнєвих конструкцій функціонують *два предикати* – основний та вторинний. Вторинний дієприслівниковий напівпредикат займає центральне місце у семантичній будові напівпредикатної конструкції, визначаючи семантико-синтаксичну модель модифікованого елементарного речення. У результаті чого дієприслівник зберігає вихідні для дієслова валентні властивості, тобто семантично визначені валентні гнізда предиката заповнюються відповідними відмінковими формами. У граматичній системі сучасної української мови дієприслівниковий напівпредикат характеризують як одно-, дво-, три-, чотири-, п'яти- та шестивалентний [210].

Аналіз фактичного матеріалу показав, що дієприслівники у реченні обов'язково реалізують суб'єктну валентність, але ця суб'єктна синтаксема виступає спільною для основної та дієприслівникової дії, наприклад: *Переживаючи якийсь незрозумілий страх, водночас я нічого не міг із собою вдіяти* (М. Стельмах); *Побачивши Нелю, Безбородько збентежився до непристойності* (І. Вільде); *Срібною річкою потік небом Чумацький Шлях, нагадуючи дві протоки, наче Дніпро-Славути* (З. Тулуб); *І грози, пролітаючи над містом, плачуть* (П. Тичина). Крім цього, вторинний дієприслівниковий напівпредикат може відкривати позиції об'єкта, адресата, інструментала, локатива, наприклад: *Він нічого не відповів і пішов на схід, невідомо прямуючи на луки* (Микола Хвильовий); *Подались вони обоє, обминаючи сторожу* (М.Вороний); *Демонструючи клієнту добротність паперу, він професійним рухом провів великим і вказівним пальцями вздовж краю траурної картки* (І. Вільде).

Центр валентної семантико-синтаксичної категорійної парадигми становлять двовалентні та тривалентні дієприслівникові напівпредикати, а непоширеними вважаємо шести-, п'яти- та чотиривалентні дієприслівникові напівпредикати. У цілому позицію напівпредикатної дієприслівникової конструкції зумовлює синтаксична периферійність, що виявляється в неможливості формування структурної основи речення. Семантична структура речення – це певна піраміда, вершиною якої виступає предикат із його валентними властивостями, що виникають або не виникають залежно від ситуативно-комунікативних умов мовленнєвого потоку.

З огляду на те, що семантика дієприслівника (подібно до прислівника) є синтаксично зумовлена й дієприслівник є виразником ознаки іншої дії або стану, це спричиняє його атрибутивне (адвербіальне) функціонування при дієслівному компоненті речення. Звідси можемо

стверджувати про можливість виокремлення атрибутивної (адвербіальної) категорійної парадигми дієприслівника, тобто вираження атрибутивних значень дієприслівниковими компонентами. Атрибутивна функція дієприслівника спрямована на характеристику дії, уточнення семантики предиката речення, наприклад: *Серед шатра циганського возник погоряє, то палахне, то потухне! А дівка циганка сидить собі підпершиися* (Ю. Федькович); *Чайка скиглить літаючи, мов за дитьми плаче* (Т. Шевченко). Така властивість дієприслівника стає можливою тоді, коли він займає придієслівну залежну позицію й характеризує основну дію предиката за способом її виконання, тобто виражає спосіб дії. Серед атрибутивних (адвербіальних) дієприслівникових грамам способу дії, виокремлюємо такі семантичні різновиди:

а) грамеми, що називають дію мовлення (*кажучи, мовлячи, співаючи, щебечучи* і т. д.), наприклад: *Попрала дівчата сорочки, зложили на віз, зеленою пахучою травною прикрили, посідали й поїхали додому, свіжі да веселі, щебечучи як ластівки* (П. Куліш); *Тепер, співаючи, дівчата тією стежкою ідуть* (М. Рильський); *Та Чубенко стояв і стояв, не кажучи й слова...* (Ю. Яновський);

б) грамеми зі значенням існування предмета в певному положенні, його рух, переміщення (*минаючи, наближаючись, обходячи, сидячи, стоячи* та ін.), наприклад: *Нишком, крадучись, пролізе воїн поміж заметами* (А. Головка); *Пішла швидко, аж підбігаючи іноді* (А. Головка); *Співають ідучи дівчата, а матері вечерять ждуть* (Т. Шевченко); *Він не кликав і не стогнав, він умирав стоячи, і він не знав, що так умирають в легендах* (Ю. Яновський);

в) грамеми, що виявляють внутрішній стан предмета (*люблячи, похнюпившись, радіючи, сміючись* та ін.), наприклад: *“юди прокидались і лягали плачучи і проклинаючи* (Марко Вовчок); *І, люблячи, без жалю підведе свою холодну і тверду рушницю* (М. Рильський); *Не так тії вороги, як добрії люди – і окрадуть жалкуючи, плачучи осудять...* (Т. Шевченко); *Люди слухають похнюпившись* (Панас Мирний); *Аж гульк! З Дніпра повиринали малі діти, сміючись* (Т. Шевченко);

г) грамеми, що визначають конкретні фізичні дії предмета (*викидаючи, забравши, несучи, полюючи, розгорнувши* і под.), наприклад: *Вони пололи на грядці, зігнувшись* (М. Коцюбинський); *Він сидів трохи похилившись, та не так, як хиляться хиренні люди, а так, як сама сила клониться одпочиваючи* (Марко Вовчок); *Дівчина опустила на землю і порякувала тихо й усе прислухаючись* (А. Головка);

д) грамеми, що виражають інтелектуальні дії (*дивуючись, замислившись, зрозумівши, розуміючи* і т. д.), наприклад: *Замислившись думав як друга продати* (Ю. Федькович); *Але Хо не помічав того: він сидів, замислившись, з радісною усмішкою на вустах, з надією в серці* (М. Коцюбинський); *Він раптом запнувся, заплутався, зрозумівши, що не можна назвати радістю або щастям цю скорботну зустріч* (З. Тулуб);

е) грамеми, що визначають певні дії за кольором (*біліючи, почервонівши, позеленівши, синіючи* і под.), наприклад: *Опісля, як було побачить Павло тую дівчину, біліючи тікає геть* (Марко Вовчок); *Сонечко стоїть низько на заході й червоніючи заходить за степ...* (М. Стельмах); *І виноград міцний кладіть на темну мідь, на простий жертвеник між вічними дубами, де постать Зевсові біліючи стоїть в блакиті творчої, блаженної нестями* (М. Рильський);

є) грамеми з атрибутивно-причиною семантикою (*боячись, втомившись, злякавшись, розпалившись, розсердившись* і под.), наприклад: *Втомившись пишучи закони, пішов любенько погулять* (Т. Шевченко); *Хвилюючись і все ще не опам'ятавшись, солдат розповідав про себе* (О. Гончар); *Інша мачуха здержує руку над пасинком, а Мотря, розпалившись, не вміла здержувати над рідним сином* (Панас Мирний). У таких реченневих конструкціях дієприслівникова грамема виражає додаткову характеристику основного предиката й причину здійснення дії цього ж предиката, наприклад: *Сніжок води злякавшись, тихенько тануть стане* (Л. Глібов) – *Сніжок почав танути через те, що злякався води*.

ж) грамеми з атрибутивно-темпоральним значенням (*дивуючи, повечерявши, пообідавши, поспідавши* і ін.). Ці форми, характеристики дії предиката, виконують і роль часового конкретизатора здійснення дії, наприклад: *Але й повечерявши, не загасив ще лампи він* (А. Головка); *Що, дівуючи, придбала Мотря, то все позношувала...* (Панас Мирний). У реченні: *І за вечерею, і повечерявши, – обсівшись біля припічку, щоб курити в піч, гуторили допізна чоловіки про се, про те* (А. Головка), дієприслівник *повечерявши* вказує на час здійснення дії – після вечері;

Таким чином, саме завдяки позиційним переміщенням у структурі речення дієприслівник виявляє свої функції й дає змогу виділити семантико-синтаксичну категорійну парадигму.

Семантико-синтаксична категорійна парадигма дієприслівника представлена напівпредикатною категорійною парадигмою, валентною семантико-синтаксичною категорійною парадигмою та атрибутивною (адвербіальною) категорійною парадигмою. Грамемне представлення кожної з парадигм виражає функціональний потенціал дієприслівника та його семантичну різноманітність.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вихованець І.Р. Частини мови в семантико-граматичному аспекті. – К.: Наукова думка, 1988. – 256 с.
2. Вихованець І.Р., Городенська К.Г. Теоретична морфологія української мови: Академічна граматики української мови. – Унів. вид-во “Пульсари”, 2004. – 400 с.
3. Жовтобрюх М.А. Українська літературна мова. – К.: Наукова думка, 1984. – 256 с.
4. Загнітко А.П. Центр і периферія функціональної морфології // Мовознавство. – 1991. – № 2. – С. 54-60.
5. **Кульбабська О. В. Синтаксичні параметри дієприслівників у контексті формально-семантичних співвідношень з іншими синтаксичними конструкціями / О. В. Кульбабська // Науковий вісник Чернівецького університету. – 1997. – Вип. 13. – С. 111-116.**
6. Кучеренко І.К. Теоретичні питання граматики української мови: Морфологія. – Вінниця: “Поділля-2000”, 2003. – 464 с.
7. Плющ М.Я. Дієприслівник і дієприслівникова конструкція в структурі речення // Лексична і граматична деривація в українській мові. – К.: КДПШ імені О.М.Горького, 1983. – С. 90-97.
8. Русанівський В.М. Дієслово // Безпояско О.К., Городенська К.Г., Русанівський В.М. Граматика української мови. Морфологія. – К.: Либідь, 1993. – С.157-254.
9. Смотрицький М. Граматика словенския правильное синтагма, 1619.
10. Уздиган І.М. Прислівник // Сучасна українська мова / за ред. А.П. Грищенка. – 2-е вид. – К.: Вища школа. – 494 с.

В статье уточнен грамматический статус деепричастия, выявлены валентностные признаки деепричастия как второстепенного предиката. Исследованы особенности формально-синтаксической организации и параметров функционирования деепричастий в структуре простого осложненного предложения.

Ключевые слова: деепричастие, валентностные признаки деепричастия, полупредикативные деепричастия, семантико-синтаксические отношения, атрибутивная парадигма деепричастия.

In the article the grammatical status of adverbial participles is clarified, features of their valency are found out. The peculiarities of formal-syntactic organization and parameters of functioning of adverbial participles in the structure of the simply-complicated sentences are explored

Key words: adverbial participles, halfpredicative adverbial participles, semantic-syntactic relations, attributive paradigm of adverbial participles.